

ב"ה
עין טובה ולימוד זכות, שכבה בוגרת,
שיעור 3 – שני צדדים למטבע
מפתח הלב מתוך אמונה, המינהל לחינוך דתי

3. שני צדדים למטבע

בפתח
שכבה בוגרת

הרציונאל

למצוות התורה בפרשת קדושים "בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עַמִּיתְךָ" (ויקרא י"ט, ט"ו) מופיעה הרחבה (שאינה רק לדיינים) במדרש הלכה: "בצדק תשפוט עמיתך: הוי דן את כל האדם לכף זכות" (ספרא ד', פרשה ב').

הלכה זו מופיעה גם בספר המצוות לרמב"ם, כמצוות עשה של "בצדק תשפוט עמיתך": "אומר שראוי לדון את חברו לכף זכות ולא יפרש מעשיו ודבריו אלא לטוב וחסד" (ספר המצוות, עשה קע"ז).

במהלך החיים אנו נתקלים במצבים רבים שבהם אנו נדרשים לנקוט עמדה נפשית כלפי חברים או אנשים זרים, ולהכריע אם הם "זכאים" או "חייבים". הדרכת התורה היא לפרש את המעשים לטוב ולחסד, משום שאין לנו את הכלים לשפוט לא את המעשה ולא את עושה המעשה.

בשיעור הזה נפגיש את התלמידים עם סיפור טראגי שסיפר אחד מרבני ירושלים, שבו שפטה הקהילה אדם שהיה חף מכל פשע. התלמידים בבחינת "קהילה" עלולים לטעות בעניין זה ולצודד בעת מריבה באחד מהניצים. מטרתנו בשיעור הזה היא לעורר את הלב לנוק הרב שעלול להיווצר משיפוט כזה.

המטרות:

- התלמידים ירגישו עד כמה חשובה המצווה "הוי דן את האדם לכף זכות".
- התלמידים יפנימו את הנזק הרב הנגרם כאשר אין מקפידים על המצווה.

מבנה השיעור:

- פתיחה: סוכרייה גדולה על מקל (מליאה)
- שלב א': "הידעתם? שמשון החנווני גנב ורמאי" (מליאה)
- שלב ב': המכתב (זוגות ומליאה)
- סיכום: מתבוננים ודנים (מליאה)

ההכנות הנדרשות:

- יש לצלם "מכתב" (נספח 1) כמספר הקבוצות בכיתה.
- יש לצלם דף "מתבוננים ודנים" (נספח 2) כמספר תלמידי הכיתה.

מהלך השיעור:

פתיחה: סוכרייה גדולה על מקל (מליאה)

שנה ג' אהבה,
עין טובה ולימוד זכות בשילוב שונות וניהול קונפליקטים

- נספר את תחילתו של הסיפור הבא :

זה היה בשנת תרע"ד (1914), בזמן מלחמת העולם הראשונה. המצב הכלכלי של יהודי ירושלים היה קשה ביותר. השלטון הנוקשה של התורכים והמלחמה הקשה הביאו לרעב, עוני ומחסור. מחירי המזון היו גבוהים והכסף אזל מהכיס. באותה תקופה חי בירושלים מוהל, אדם פשוט וירא שמים. פרנסתו לא הייתה ברווח כשאר אנשי ירושלים, אך בביתו היה מטבע "נפוליון" זהב שעבר במשפחתו בירושה. מטבע כזה היה אוצר ואפשר היה לפרנס בו את כל המשפחה במשך שנה תמימה. המוהל שמר את המטבע היקר בפינת הארון בביתו. יום אחד חזרו המוהל ורעייתו לביתם וראו את בנם בן השבע מלקק להנאתו סוכרייה גדולה על מקל.

- "מניין לך סוכרייה זו?", שאל האב.
- "קניתי במכולת של שמשון", ענה הילד כשהוא מלקק את הסוכרייה בהנאה.
- "ומניין לך הכסף?", שאלה האם.
- "מפינת הארון של ספרי הקודש", ענה הילד.
- ההורים ההמומים מיהרו לפינת הארון. מטבע הנפוליון לא היה שם. הם הרגישו כי עולמם חרב.
- "היכן העודף?", שאלו את בנם.
- "לא קיבלתי עודף", ענה הילד.

- נשאל : "כיצד לדעתכם צריך המוהל לפעול? מה עליו לעשות כדי להשיב אליו את אוצרו?
- נאזין לתשובות.

שלב א': "הידעתם? שמשון החנווני גנב ורמאי" (מליאה)

- נמשיך בסיפור :

המוהל ורעייתו רצו בבהלה לחנות המכולת של שמשון וסיפרו לו את כל הסיפור. שמשון סיפר כי הילד הגיע ובידו מטבע שבו קנה ממתק, אך טען בתוקף : "לא היה זה נפוליון בשום אופן, אלא מטבע פשוט - מטבע נחושת." המוהל ואשתו איבדו עשתונות, הם צעקו לעבר שמשון כי הוא גנב ושקרן, לא די שרימה ילד קטן, הוא אף אינו מוכן להודות בגנבתו. שמשון עמד בתוקף על גרסתו : "לא היה זה נפוליון כי אם מטבע פשוט." אט אט התאספו אנשי ירושלים ששמעו את ההמולה הרבה, הבכי והצעקות.

- "איך הוא לא מתבייש לרמות ילד קטן?", אמרה גברת שרה.

- "נו, עבירה גוררת עבירה. הגזל מוביל לשקר. כיצד יודה בפני כולם כי גנב הוא?", הוסיף אדון רפאל.
 - "המוהל איש ישר וצדיק", ניכרים דברי אמת, הביטו בצערו, מעולם לא ראיתיו נסער כל כך" אמר אדון לוי.
 - "אני לא מתכוונת יותר לדרוך בחנות זו", אמרה גברת אחרת, "אלך לחנותו של מר אפרים".
 - "כן, נכון, גם אני לא אקנה כאן יותר", אמרה גברת שרה.
 - "שיתבייש לוי".
 - "רשע שכמותו"
- משראה המוהל כי אין החנווני חוזר בו בשום אופן תבע אותו לבית הדין. בתום הדיון קבעו הדיינים כי על פי דין תורה שמשון צריך להישבע כי לא קיבל לידיו נפוליון זהב ובזה ייפטר מן התביעה.
- חשב המוהל: "שבועת שקר היא עבירה חמורה וממילא אין סיכוי שאראה את כספי, מה ארוויה אם יישבע שמשון בשם ה' לשווא?"
- המוהל הסיר את התביעה והוא והחנווני חזרו לבתיהם כלעומת שבאו. המוהל בצערו ושמשון בקלונו.
- אנשי ירושלים היו כמובן משוכנעים ללא ספק כי החנווני מעל בכסף שניתן לו וניצל את תמימותו של הילד. הקונים הדירו רגליהם מחנותו של שמשון ומצבו הכלכלי הלך והידרדר, הבריות בזו לו והוא הרגיש מנודה ובזוי. לבו נשבר בקרבו וכעבור זמן מה לקה בלבו ומת.
- "מידה כנגד מידה", התלחשו אנשי ירושלים. "החנווני נענש על מה שעולל למוהל הצדיק".
- "מכאן אנו למדים עד כמה צריכים אנו להיזהר מן הגזל והמרמה", דרשו הדרשנים ולימדו חכמה.

- נאמר: אתה אחד מאנשי ירושלים. אתה רואה ושומע כל מה שהתרחש. כיצד אתה היית נוהג ביחס לשמשון? וכיצד ביחס למוהל?
- נשאל: האם אפשר לדון את בעל המכולת? האם מצווה עלינו לדון אותו לכף זכות? כיצד?

שלב ב': המכתב (זוגות ומליאה)

- נספר כי כעבור מספר שנים הגיע לבית המוהל חבילה קטנה ובה מכתב ונפוליון זהב.
- נתחלק לזוגות.
- נחלק לכל זוג את דף "המכתב" (נספח 1) ונבקש לבצע את המשימות.
- נאזין לתשובות במליאה.

עין טובה ולימוד זכות, שכבה בוגרת,
שיעור 3 – שני צדדים למטבע
מפתח הלב מתוך אמונה, המינהל לחינוך דתי

- נכתוב על הלוח את שמות הדמויות בסיפור:

המוהל ורעייתו:

שמשון החנווני:

הגנב:

גברת שרה/ אדון לוי/ מר אפרים:

- נבקש מהתלמידים לנסות לדון לכף זכות כל אחד מהדמויות.

- נאזין לתשובות.

- נאמר: את המוהל המסכן ואשתו קשה להאשים על התנהגותם, הם היו בצער רב על אשר קרה להם. את שמשון, בעל המכולת האומלל, ודאי אין לדון - צדיק תמים וחף מכל פשע. את גנב הנפוליון נדון לכף זכות בכך שחפץ היה להציל את בני ביתו מרעב ואכן הוא השיב את הגזילה כפי שמלמדת התורה, אולם את בני הקהילה אשר חרצו בלשונם את דינו של החנווני, אלה אשר התהלכו וסיפרו בביטחון על אשר כביכול אירע, את אלה קשה מאוד לדון לכף זכות.

סיכום: מתבוננים ודנים (עבודה אישית)

- נחלק את הדף "מתבוננים ודנים" ונבקש למלא את המשימה (בדף משפטים שנאמרו על ידי תושבי ירושלים המתבוננים בנעשה ודנים את החנווני לכף חובה).
- נאזין לתשובות.
- אפשר לתלות את התוצרים בסביבת הלמידה.

שנה ג' אהבה,
עין טובה ולימוד זכות בשילוב שונות וניהול קונפליקטים

28.5.1946

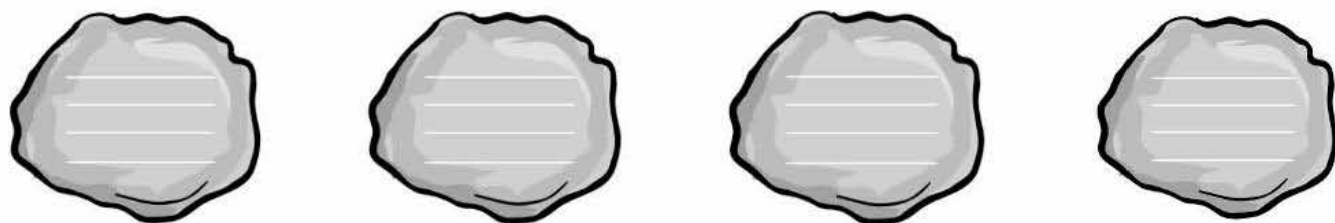
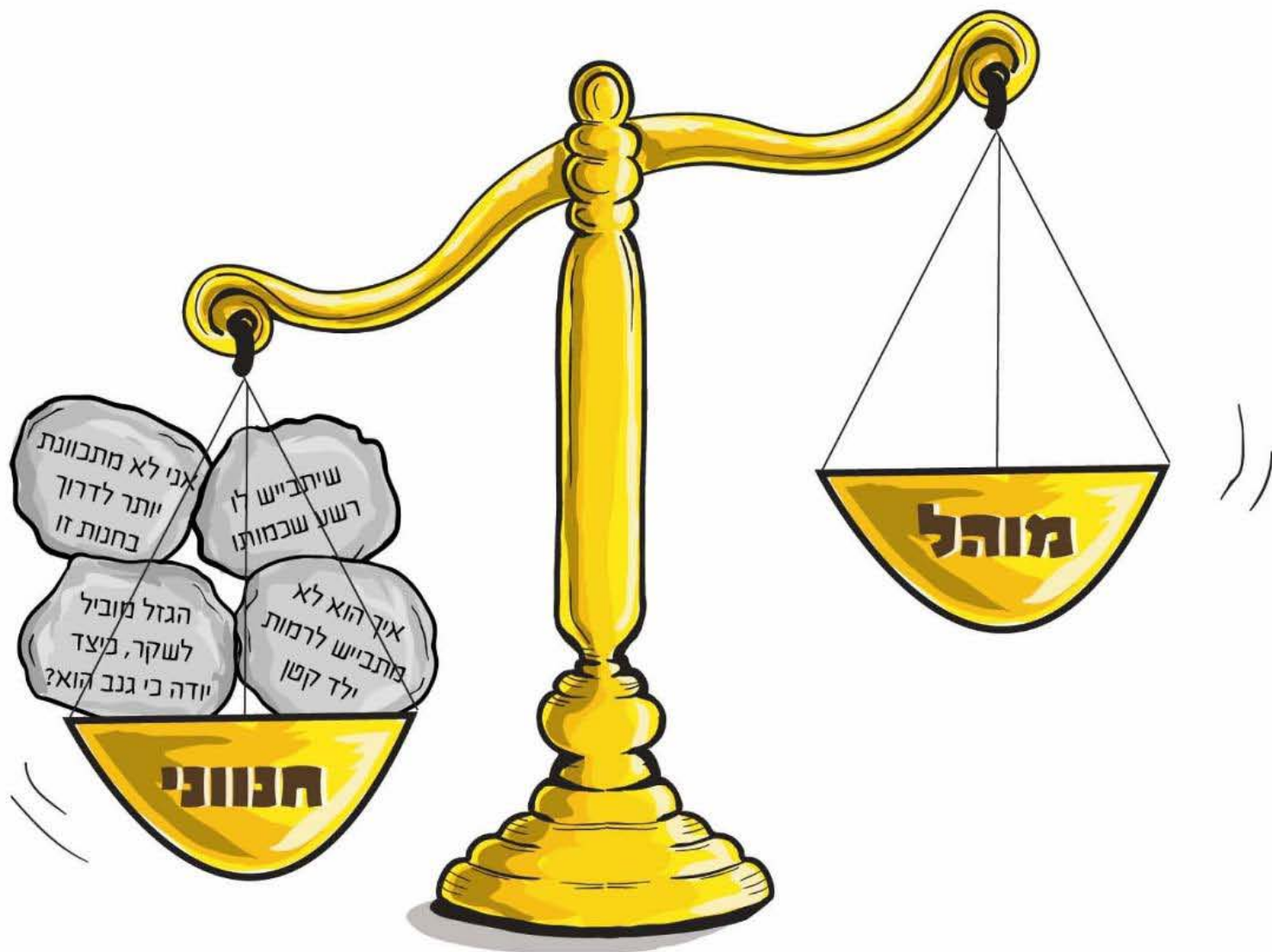
את סליחתך אני מבקש היום.
היה זה לפני שנים אחדות, בעיצומה של המלחמה הנוראה.
בביתי לא היה כלום, ילדיי רעבו לפת לחם וכמעט שנפטרו מרעב.
יום אחד הגעתי לירושלים וראיתי את בנך משחק עם נפוליון זהב.
חשבתי שילד שמשחק בנפוליון זהב הוא ודאי בן למשפחה עשירה, נזכרתי
בילדיי הקטנים הגוועים ברעב ובאשתי החולה וביקשתי מהילד שיראה לי
את המטבע שבידו. שיחקתי מעט במטבע ובלי שהבחין החלפתי את הנפוליון
במטבע פשוט, שאלתי אותו לשמו ולשם אביו ואף רשמתי בפנקסי את כתובת
הבית.
בנך לא שם לב להבדל בין שני המטבעות והמשיך בדרכו ואילו אני חזרתי
לעירי.
עתה, כשחלפה המלחמה ומצבי הכלכלי השתפר, אני מבקש לקיים את מצוות
התורה ולהשיב לך את הגזלה.
אני מבקש ממך מחילה מעומק הלב אם נגרם לך צער כלשהו מהעניין.

28.5.1946

את סליחתך אני מבקש היום.
היה זה לפני שנים אחדות, בעיצומה של המלחמה הנוראה.
בביתי לא היה כלום, ילדיי רעבו לפת לחם וכמעט שנפטרו מרעב.
יום אחד הגעתי לירושלים וראיתי את בנך משחק עם נפוליון זהב.
חשבתי שילד שמשחק בנפוליון זהב הוא ודאי בן למשפחה עשירה, נזכרתי
בילדיי הקטנים הגוועים ברעב ובאשתי החולה וביקשתי מהילד שיראה לי
את המטבע שבידו. שיחקתי מעט במטבע ובלי שהבחין החלפתי את הנפוליון
במטבע פשוט, שאלתי אותו לשמו ולשם אביו ואף רשמתי בפנקסי את כתובת
הבית.
בנך לא שם לב להבדל בין שני המטבעות והמשיך בדרכו ואילו אני חזרתי
לעירי.
עתה, כשחלפה המלחמה ומצבי הכלכלי השתפר, אני מבקש לקיים את מצוות
התורה ולהשיב לך את הגזלה.
אני מבקש ממך מחילה מעומק הלב אם נגרם לך צער כלשהו מהעניין.

משימה: עליכם לאזן את המאזניים

1. כתבו בתוך אבני המאזניים משפטים המלמדים זכות על החנווני ועל המוהל כך שהמאזניים יהיו מאוזנות.
שימו לב, המשפטים שתכתבו הם לפני שנודע לכם מי באמת גנב את המטבע!

2. חברו משפט שיביע את המסקנה שלכם מהסיפור וכתבו אותו בראש העמוד.